

POSTANOWIENIE

28 listopada 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Beata Janiszewska

na posiedzeniu niejawnym 28 listopada 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa L.L. i K.L.
przeciwko S. spółce akcyjnej w W.
o ustalenie i zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej S. spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku
z 14 kwietnia 2023 r., I ACa 1130/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od S. spółki akcyjnej w W. na rzecz L.L. i K.L. kwotę 2700 (dwa tysiące siedemset) złotych z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego, za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty, tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

[J.T.]

UZASADNIENIE

Pozwany S. S.A. w Warszawie (dalej: bank) wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Gdańsku oddalającego apelację skarżącego w sprawie o ustalenie i zapłatę, toczącej się z powództwa L.L. i K.L.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jako pierwszą przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał nieważności postępowania. W jego ocenie zaskarżony wyrok został bowiem wydany z naruszeniem art. 367 § 3 k.p.c., do którego doszło wskutek rozpoznania apelacji skarżącego w składzie jednoosobowym. Bank powołał się przy tym na stanowisko prawne wyrażone w uchwale (7) SN – zasadzie prawnej – z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22, stwierdzając, że rozpoznanie sprawy przez sąd w składzie ukształtowanym stosownie do art. 15zsz¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej: u.cov.) „ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpoznania sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne dla ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji RP) i prowadzi do nieważności postępowania” (s. 12 skargi).

Zawarcie w art. 398⁹ k.p.c. przyczyny kasacyjnej w postaci nieważności postępowania wynika z konieczności możliwie każdorazowego eliminowania uchybień procesowych o najdonioślejszym charakterze. Stosownie do art. 398¹³ § 1 k.p.c. nieważność postępowania należy brać pod uwagę z urzędu. Oznacza to także możliwość uwzględnienia skargi niezależnie od tego, czy skarżący sformułował stosowny zarzut naruszenia określonego przepisu postępowania, oraz tego, czy wykazał on możliwość wpływu tego uchybienia na wynik sprawy (zob. postanowienie SN z 17 grudnia 2002 r., III CZP 72/02). Jednocześnie, mając na względzie okoliczność, że na etapie tzw. przedsądu nie dochodzi do merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej, w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie tej skargi do rozpoznania nie jest konieczne najzupełniej pewne wykazanie, że postępowanie przed sądem drugiej instancji dotknięte było wadliwością określoną w art. 379 k.p.c. Konieczne jest jednak przedstawienie argumentacji, z której wynika, że stan taki jest co najmniej wysoce prawdopodobny (zob. postanowienie SN z 18 lipca 2024 r., I CSK 2176/23).

W sprawie nie uprawdopodobniono, by zaszła wskazana przez pozwanego przyczyna nieważności postępowania. Z przedstawionych przez skarżącego racji wynika bowiem, że zdaje on sobie sprawę, iż skład sądu nie był sprzeczny z przepisami prawa. Do ukształtowania tego składu znajdował bowiem

zastosowanie art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4 u.cov., zgodnie z którym sprawa mogła zostać rozpoznana w składzie jednoosobowym. Skarżący dostrzega zatem, że nie zachodzi sytuacja, o której mowa w art. 379 pkt 4 k.p.c., natomiast oczekiwanie niezastosowania przepisu o randze ustawowej szczególnego tłumaczy zasadniczo przywołaniem tezy uchwały siedmiu sędziów SN – zasady prawnej SN z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22.

Do wydania zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego doszło jednak przed wydaniem tej uchwały (14 kwietnia 2023 r.), toteż przyjęta w niej wykładnia przepisów prawa nie była wiążąca w niniejszej sprawie. Zgodnie bowiem z treścią uchwały obowiązuje ona – stosownie do stanowiska wyrażonego w jej sentencji, a odmiennego od wyjaśnienia zawartego w uzasadnieniu – „od dnia jej podjęcia”. Nie istnieje zatem obecnie potrzeba rozważenia ewentualnego formalnego wpływu tej uchwały na obranie określonego kierunku oceny prawnej przez Sąd Najwyższy orzekający w przedmiocie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Jednocześnie treści zawarte w uzasadnieniu wskazanej uchwały nie przekonują o trafności wyrażonego w niej stanowiska, wobec czego nie zachodzą również podstawy do uznania, by poglądy stojące za podjęciem uchwały miały znaleźć przełożenie na rozstrzygnięcie o zasadności – opartego na częściowo zbliżonych motywach – wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania (zob. postanowienie SN z 18 lipca 2024 r., I CSK 2176/23).

Podzielenie stanowiska zaprezentowanego przez bank wymagałoby w istocie pominięcia przepisu ustawy z uwagi na jego – rzekomą – niezgodność z Konstytucją, a zarazem przyjęcia, że w miejsce pominiętej regulacji zastosowanie powinien być znaleźć art. 367 § 3 k.p.c. w brzmieniu sprzed 28 września 2023 r. Sąd Najwyższy nie dostrzega jednak przyczyn, dla których art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4 u.cov. miałby wymagać zbadania zgodności z Konstytucją (w trybie właściwym, tj. przewidzianym przez art. 193 Konstytucji), ani tym bardziej racji, dla których pominięcie zastosowania tego przepisu miałoby być uznane za dopuszczalne w jednostkowej sprawie.

Jako drugą przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania bank wskazał występowanie w sprawie siedmiu zagadnień prawnych. Ujął je w formę

szeregu pytań. Pierwsze z nich (oznaczone jako przyczyna kasacyjna nr 2) dotyczyło tego, czy zawarcie przez strony umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej aneksu, w którym doprecyzowano zasady sporządzania tabeli kursowej banku, oznacza, że konsument wyraził zgodę na dalsze obowiązywanie określonego postanowienia umownego, pozbawiając umowę elementu abuzywnego w rozumieniu art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c.

Zagadnienia od drugiego do szóstego (przyczyny kasacyjne nr 4-8) dotyczyły różnych aspektów oceny możliwości dalszego wykonywania umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej po uznaniu, że zawarty w takiej umowie mechanizm przeliczania walut ma charakter niedozwolony. Z kolei ostatnie z zagadnień (przyczyna kasacyjna nr 9) dotyczyło tego, czy w sprawie o ustalenie nieistnienia stosunku prawnego z umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej sąd ma obowiązek poinformować konsumenta-powoda o możliwości dochodzenia przez bank „roszczeń wynikających z unieważnienia umowy, w tym roszczenia o zapłatę wynagrodzenia za korzystanie z kapitału”.

Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem orzecznictwa przywołanie przyczyny kasacyjnej unormowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga poprawnego zidentyfikowania problemu, w tym odniesienia go do konkretnych przepisów. Konieczne jest także przedstawienie argumentów prowadzących do rozbieżnych ocen danego zagadnienia (zob. postanowienie SN z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01). Podniesiony problem musi również charakteryzować się nowością; zagadnienie, które było już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, co do zasady traci ten walor (zob. postanowienie SN z 19 marca 2012 r., II PK 294/11). Istotność problemu prawnego wyraża się natomiast w tym, że ma on znaczenie precedensowe dla rozstrzygania podobnych spraw lub rozwoju jurysprudencji (zob. postanowienie SN z 23 marca 2012 r., I CSK 496/11).

Tylko we wskazanych wyżej okolicznościach może być realizowana publicznoprawna funkcja skargi kasacyjnej. Jednocześnie przedstawiony Sądowi Najwyższemu problem musi mieć konkretny związek z rozstrzygnięciem danej sprawy, to jest z zarzutami skargi oraz podstawą prawną i faktyczną zaskarżonego wyroku (zob. postanowienie SN z 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13). Przyjęcie skargi

do rozpoznania ma bowiem na celu zarówno realizację interesu publicznego, jak i ochronę praw prywatnych.

Zagadnienia przedstawione przez bank nie spełniają opisanych wyżej wymagań przez co nie uzasadniają przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Pierwsze z zagadnień nie spełnia przesłanek uznania go za istotny problem prawny w rozumieniu właściwym dla wskazanej przez skarżącego przyczyny kasacyjnej. Ocena, czy określone zachowania strony mogą być uznane za świadomą zgodę na dalsze związanie określonym postanowieniem, jest dokonywana *in casu*, wobec czego nie stanowi podłoża do budowania ogólnego wniosku co do wyników analizy prawnej, co jest charakterystycznym elementem rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego.

Ostatnie z pytań przedstawionych przez skarżącego zdaje się wyrastać z dawnej (i nietrafnej) koncepcji odbierania od konsumenta tzw. oświadczenia o zgodzie na upadek umowy. Rzecz jednak w tym, że nie ma obowiązku odbierania takich oświadczeń od konsumenta. W wyroku TSUE z 7 grudnia 2023 r., C-140/22, SM i KM przeciwko mBank S.A., orzeczono bowiem, iż art. 6 ust. 1 i art. 7 ust. 1 Dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, że w kontekście uznania nieważności w całości umowy kredytu hipotecznego zawartej z konsumentem przez instytucję bankową ze względu na to, iż umowa ta zawiera nieuczciwy warunek, bez którego nie może ona dalej obowiązywać, stoją one na przeszkodzie wykładni sądowej prawa krajowego, zgodnie z którą wykonywanie praw, które konsument wywodzi z tej dyrektywy, jest uzależnione od złożenia przez tego konsumenta przed sądem oświadczenia, w którym twierdzi on, po pierwsze, że nie wyraża zgody na utrzymanie w mocy tego warunku, po drugie, że jest świadomy z jednej strony faktu, że nieważność wspomnianego warunku pociąga za sobą nieważność wspomnianej umowy, a z drugiej – konsekwencji tego uznania nieważności, i po trzecie, że wyraża zgodę na uznanie tej umowy za nieważną.

Powyższe stanowisko Trybunału Sprawiedliwości sprawia, że wątpliwości banku nie mogą zostać uznane za uzasadnione. Wobec tego jedynie uzupełniając należy wyjaśnić, że żaden przepis procedury cywilnej nie obliguje sądu do informowania powoda o możliwych skutkach orzeczenia opartego na założeniu

o upadku umowy, a tym bardziej: o skutkach hipotetycznych, wskazanych przez drugą stronę procesu.

Pozostałe z zagadnień, dotyczące możliwości dalszego wykonywania umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej po uznaniu, że zawarte w niej odesłanie do tabeli kursów banku ma charakter niedozwolony, zostały już rozstrzygnięte w uchwale Sądu Najwyższego – Izby Cywilnej – z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22. W uchwale tej orzeczono bowiem m.in., że w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć, że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (pkt 1), a w razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie (pkt 2). Przytoczone stanowiska stanowią odpowiedzi na pytania skarżącego oznaczone jako przyczyny kasacyjne 4-8, a zarazem kierunek tych odpowiedzi nie uzasadnia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania z uwagi na jej oczywistą zasadność.

Jako trzecią przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania bank wskazał potrzebę dokonania wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Podniósł, że wykładni wymagają art. 385¹ § 1 i 2 k.c., gdyż stwarzają one rozbieżności w zakresie oceny tego, „które postanowienia charakterystyczne dla umów kredytów indeksowanych do franka szwajcarskiego są abuzywne, w przypadku stwierdzenia przez sąd, że uprawnienie banku do ustalania kursu franka szwajcarskiego narusza rażąco interesy konsumenta i jest niezgodne z dobrymi obyczajami: czy abuzywna jest wówczas wyłączenie Klauzula Kursowa (...) czy też wszystkie postanowienia dotyczące indeksacji kredytu” (pisownia i interpunkcja oryginalne). Bank przedstawił przy tym wywód, z którego wynika, że w ocenie pozwanego "eliminacja (...) samej tylko Klauzuli Kursowej nie może pociągać za sobą automatycznego wyeliminowania Klauzuli Indeksacyjnej".

Z uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (akapity 61-62, s. 20 skargi) oraz kierunku jej zarzutów wynika, że intencją banku było wykazanie, iż – w razie uznania klauzuli kursowej za abuzywną, lecz nieuczynienia tego w stosunku do klauzuli ryzyka walutowego – umowa powinna być dalej wykonywana, a stosowany w rozliczeniach stron kurs waluty obcej powinien być określony na podstawie innych czynników.

Potrzeba, o której mowa w art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c., oznacza, że określony przepis, istotny z punktu widzenia podstawy prawnej zaskarżonego orzeczenia, może być rozumiany na różne sposoby, a orzecznictwo i nauka prawa albo nie wypracowały w tym przedmiocie żadnego poglądu, albo prezentują rozbieżne stanowiska. Uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania powinno w takim wypadku zawierać wskazanie, które przepisy wymagają wykładni i na czym polegają poważne wątpliwości związane z ich rozumieniem lub rozbieżnościami w ich stosowaniu (zob. postanowienia SN z: 8 lipca 2009 r., I CSK 111/09 oraz 24 kwietnia 2018 r., II CSK 743/17).

Rozbieżność w orzecznictwie sądów powinna natomiast zostać wykazana przez przywołanie judykatów, w których odmienne rozstrzygnięcia zapadły w stanach faktycznych nieróżniących się od siebie w relewantny prawnie sposób (zob. postanowienie SN z 7 czerwca 2015 r., III CSK 59/15). Brak spójności orzecznictwa przestaje mieć znaczenie prawne wtedy, gdy po jego wystąpieniu wydana zostanie w danym przedmiocie uchwała Sądu Najwyższego działającego w poszerzonym składzie (zob. postanowienie SN z 31 maja 2023 r., I CSK 3360/22). To samo tyczy się sytuacji, w której uchwała tego rodzaju rozstrzyga wątpliwości co do kierunku wykładni przepisów prawa, które wcześniej budziły poważne wątpliwości – rolą Sądu Najwyższego jest bowiem m.in. zapewnienie zgodności z prawem i jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych (art. 1 pkt 1 u.s.n.). W związku z tym należy wskazać, że, wobec braku podstaw do podjęcia działań unormowanych w art. 88 § 1 u.s.n., przy rozpoznawaniu niniejszej sprawy Sąd Najwyższy pozostaje, na mocy art. 87 § 1 u.s.n., związany stanowiskiem wyrażonym w sentencji przywołanej już wyżej uchwały Sądu Najwyższego – Izby Cywilnej – z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22.

Zacytowana uprzednio treść powyższej uchwały sprawia, że nie są już aktualne ewentualne rozbieżności co do oceny umów takich jak będąca przedmiotem niniejszej sprawy. Skoro bowiem pozwany zmierza w istocie do zbadania, czy wyeliminowanie z umowy odesłania do bankowej tabeli kursów pozwala na dalsze wykonywanie umowy (przez przyjęcie założenia, że w mocy pozostaje wyabstrahowana ze stosownej jednostki redakcyjnej umowy klauzula ryzyka walutowego), to należy przypomnieć, że wyeliminowanej z umowy klauzuli kursowej nie da się zastąpić innym źródłem kursów walut stosowanych w mechanizmie przeliczeń, a bez takiego kursu umowa nie wiąże stron.

Kierując się przedstawionymi względami, Sąd Najwyższy uznał, że z motywów skargi kasacyjnej nie wynika, by zachodziły przyczyny określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., co uzasadniało odmowę przyjęcia tej skargi do rozpoznania. O kosztach orzeczono zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy, ich wysokość ustalając na podstawie § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c., orzeczono, jak w sentencji postanowienia.

[J.T.]

[a.ł.]